

Сізнцова Ю. Ю.,

старший викладач кафедри соціальної медицини організації і управління охорони здоров'я та медико-соціальної експертизи ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ «МЕДИЧНОГО ПРАВА» ДЛЯ СТУДЕНТІВ, КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Анотація. В статті розглянуті питання необхідності підготовки фахівців із медичного права, перспективи розвитку даної дисципліни, а також проблеми викладання предмету студентам медичних закладів і курсантам вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України.

Ключові слова: медичне право, вища медична та юридична освіта.

Постановка проблеми. Глобальні процеси, які відбуваються в суспільстві, деформують і змінюють погляди на зміст медичної та юридичної освіти. За роки незалежності в Україні напрацьовано достатньо значну законодавчу базу для сфери охорони здоров'я, накопичено величезний законотворчий досвід, однак ціла низка правових проблем залишаються по суті не вирішеними, що стримує розвиток галузі, ускладнює стан медико-соціальних відносин.

Ринкова трансформація системи охорони здоров'я створює об'єктивну необхідність формування якісно нової спільноти медичних фахівців, які мають володіти питаннями, пов'язаними з розвитком системи охорони здоров'я — правом, управлінням, економікою, фінансами, інформатикою, страхуванням тощо. Відповідні зміни потребує і навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах як системи охорони здоров'я, так і системи Міністерства внутрішніх справ (далі — ВНЗ МВС), які є невід'ємною складовою вищої національної освіти. В цьому контексті головним завданням підготовки майбутнього правоохоронця має стати формування та розвиток високої моральності та правової свідомості. Останнє є одним із чинників успішної службової діяльності правоохоронця, оскільки формує в нього повагу до правових актів, свідому дисципліну, почуття обов'язку перед народом.

Мета роботи — вивчення сучасного стану впровадження викладання дисципліни «Медичне право» у вищі навчальні заклади освіти та аналіз проведеного анкетування щодо актуальності викладання даної дисципліни.

Викладення основного матеріалу. Важливим напрямком гуманітарної політики держави є соціальний і духовний розвиток суспільства, зокрема, політики щодо розвитку освіти, основною метою якої є створення умов для всебічного розвитку всіх галузей, як основи соціально-економічного, духовного, культурного та інтелектуального розвитку суспільства, впровадження зарубіжного досвіду освіти, збагачення єдиного, освітнього простору України [1].

У сучасному суспільстві на особистість спричиняють вплив не тільки позитивні, але й негативні фактори, що мають широке поширення. Складне матеріальне становище значної частини населення, руйнування багатьох культурних традицій, втрата моральних орієнтирів у різних верств населення приводить, як наслідок, до високого рівня криміналізації суспільства.

За цих обставин зростає роль навчально-виховного процесу як сукупності впливів, спрямованих на підтримку розвитку певних властивостей особистості. Навчальний процес у ВНЗ має сприяти реалізації стратегічної мети кадрової політики держави, в основі якої є формування високопрофесійного, стабільного, оптимального, збалансованого кадрового складу, здатного ефективно вирішувати завдання, що висуваються суспільством та державою.

Вимоги до рівня підготовки фахівців зростають невідмінно. Сьогодні професіоналізм — це не тільки володіння певною сумою спеціальних знань, умінь та навичок, але й морально-етична складова, що дозволяє ефективно здійснювати власну індивідуальну діяльність.

За таких умов, підхід, орієнтований виключно на формування у курсантів та студентів освітніх закладів Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) міцних науково-предметних відомостей та уявлень, є дещо обмеженим.

Обмеженість цього підходу пов'язана, в першу чергу, з тим, що в результаті його реалізації випускники частіше всього перетворюються в носіїв певної суми академічних знань в своїй професійній сфері, водночас можуть виявитися позбавленими морально-етичної складової, яка і забезпечує віддане служіння людині та суспільству, демократичним нормам та правилам.

Підвищення вимог до ефективної діяльності фахівців в умовах реформування правоохоронних органів, становлення та розвитку відомчої системи освіти, в рамках інтеграції загальнодержавної системи освіти в європейський простір, зумовило необхідність напруження нових підходів щодо навчання та виховання новітнього покоління фахівців, спроможних професійно відповідати на виклики часу, утверджувати принципи законності, демократизму, відданості справі, захисту національних інтересів, безпеки особи, суспільства і держави.

Розвиток в Україні ринку медичних послуг по-новому ставить питання про місце і роль медицини в житті нашого суспільства і вимагає поліпшення практики організації та функціонування охорони здоров'я України. На сьогодні, настала потреба у вирішенні і приведенні у відповідність з міжнародно-правовими стандартами механізму реалізації норм медичного права, в забезпеченні прав та свобод громадян у сфері охорони здоров'я. В цьому процесі має бути тісна взаємодія як медиків і юристів, так і споживачів медичних послуг.

Актуальним питанням вивчення медичного права є впровадження його в навчальний процес для курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України (далі – ВНЗ МВС), які, на мою думку, повинні вивчати норми медичного права, як норми окремої дисципліни, окремої галузі права. В практичній діяльності вони постійно стикаються зі злочинами, вчиненими проти життя та здоров'я особи (пацієнта), злочинами у сфері господарської діяльності з медичної практики, а також у сфері наркотичних

засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також зі злочинами, вчиненими медичними працівниками у зв'язку з їхньою професійною та службовою діяльністю. При цьому їх рівень знань не відповідає вимогам часу, вони не володіють основами медичного права, основними категоріями, а також не ознайомлені з необхідним мінімумом нормативно-правової бази галузі охорони здоров'я.

Підготовка ж фахівців-медиків обмежується також лише формуванням лікарських навичок, але відносини, які виникають під час здійснення ними лікарської діяльності потребують обізнаності у своїх правах та обов'язках, знанням елементарних норм законодавства. В свою чергу держава повинна забезпечувати на законодавчому рівні нормативне врегулювання проблем, які виникають у галузі охорони здоров'я.

На сьогодні, відносини між лікарем і пацієнтом на законодавчому рівні залишаються не врегульованими. Відсутність чітких норм, що регламентують права та обов'язки пацієнта приводить до конфліктних ситуацій, які зовсім не покращують стан здоров'я, а навпаки, діють посилюючи. Страждають обидві сторони, як пацієнт, так і лікар, медичний заклад, посадові особи. З іншої сторони – юристи, які не вивчали норми, не стикались з ситуаціями захисту чи навпаки звинувачення медичних працівників у злочинах. Це є не всі проблеми, які виникають у галузі медичного права. Тому необхідність впровадження в систему освіти такої спеціалізованої дисципліни є потребою суспільства.

Медичне право як навчальна дисципліна повинна викладатись і в медичних державних закладах післядипломної освіти. Це надасть змогу слухачам ознайомитись і вивчити законодавство України у галузі охорони здоров'я, слідкувати за змінами, що відбуваються в державі на законодавчому рівні.

В Запорізькій медичній академії післядипломної освіти з початку 2012 року на кафедрі соціальної медицини, організації і управління охороною здоров'я та медико-соціальної експертизи розпочалось викладання дисципліни «Медичне право». З метою поліпшення процесу навчання проводилось опитування слухачів кафедри щодо якості викладання дисципліни, її актуальності саме в галузі охорони здоров'я. Більшість опитуваних слухачів

різних спеціальностей висловили побажання про збільшення годин викладання дисципліни від двох тижнів до трьох місяців. Найбільш актуальними питаннями виявилися: визначення поняття «злочину», «складу злочину», питання юридичної відповідальності, а саме визначення та розтлумачування норм, які передбачені кримінальним законодавством України за вчинення професійних та службових злочинів медичними працівниками.

Таким чином, 60 % респондентів висловили побажання включити до програми питання кримінального та кримінально-процесуального законодавства, 30 % – питання кодексу про працю, 10 % правові питання біотехнічних технологій.

Одним із найбільш перспективних дидактичних напрямків, що дозволяє подолати обмеження підходу, орієнтованого виключно на формування знань, є теорія вищої освіти, що спрямована на розвиток особистості, її життєтворчих здібностей, та досягає своєї мети тою мірою, якою вона створює ситуацію професійної самореалізації.

Це не тільки формування особистості зі заданими якостями та монолітною сукупністю знань, а створення умов для повноцінного прояву та розвитку людини, здатної приймати самостійні рішення, готової приєднуватися до виконання нових видів діяльності, обирати нові для себе ролі та таким чином успішно виконувати професійні завдання з охорони правопорядку.

Підготовка курсантів ВНЗ МВС освітніх установ повинна здійснюватися в органічному взаємозв'язку з цілісним розвитком особистості, з урахуванням всіх її особистісних властивостей й якостей, установок і мотивів, потреб, ідеалів, досвіду життя, загальних і професійних знань, навичок і умінь. Зазначений підхід є одночасним розгортанням процесів виховання і самовиховання, що є одним із провідних факторів у формуванні творчого, відповідального громадянина, спроможного самостійно приймати компетентні рішення й вмiло будувати свою професійну кар'єру.

Сучасна система підготовки офіцерів міліції має багато проблем, що вимагають розв'язання: занадто велика різниця між теорією, яку викладають в університетах, і практикою в реальних підрозділах; слабо розвинута система професійної орієнтації;

відпрацьовування комунікативних навичок і методів роботи з громадськістю перебуває на низькому рівні. В свою чергу заклади освіти міністерства охорони здоров'я взагалі відсторонені від викладання та вивчення медичного права. Саме тому удосконалення освітньої системи на сьогодні повинно бути сфокусовано на переході від інформативного типу освіти до такого, який дозволив би студентам та курсантам поліпшувати й розвивати пізнавальні та творчі здібності, а також підвищувати свої професійні навички.

Більш того, різноманітність вимог, які висуваються як до професійної діяльності персоналу ОВС, їхньої професійної підготовки, актуалізує питання про професійну успішність кадрів.

Вибір критерію спрямування вимог, робить можливим виокремлення двох чітко окреслених груп вимог:

1) вимоги, які висуваються до професійної діяльності (компетентності) персоналу у цілому, і які доцільно об'єднати у такі підгрупи: а) особисті (у тому числі і морально-етичні вимоги); б) ділові; в) загально-професійні; г) спеціально-професійні (залежать від категорії персоналу ОВС та займаної посади);

2) вимоги, які стосуються організації професійної підготовки, і спрямовані, насамперед, на кадрове, матеріально-фінансове, інформаційне, науково-методичне та інше забезпечення належного функціонування професійного навчання у системі професійної підготовки.

Звичайно, що визначальними (базовими) є вимоги першої групи, тобто ті, які висуваються до професійної діяльності персоналу в цілому, і відповідно до яких повинна організовуватись система їхньої професійної підготовки.

Починаючи викладання навчальної дисципліни «Медичне право» викладач повинен враховувати психологічні особливості кожного з тих, хто навчається, відповідно визнаючи систему розроблених індивідуальних навчально-дослідницьких завдань, завдань для самостійної роботи та для окремих груп з диференційним підходом [2].

Особливо важливо враховувати наявність в кожному учбовому взводі окремих курсантів з метою більш посиленого їх навантаження, залучення до участі в предметних студентських олімпіадах, науково-дослідницькій роботі

(у наукових конференціях, підготовці наукових доповідей, статей, у подальшому — дипломних і магістерських робіт тощо) [3].

Крім того, викладач має тісно співпрацювати з куратором (методистом деканату) академічної групи, начальницьким складом учбових взводів, співробітниками Центрів практичної психології вищих навчальних закладів системи МВС України з метою врахування психологічних особливостей кожного слухача, курсанта, студента.

Перш за все, така педагогічна співпраця надасть можливість з'ясувати рівень знань з даного напрямку навчання, що допоможе в майбутньому в правильному та ефективному використанні таких спеціалістів, які б сприяли вирішенню проблем, впевнено прокладали свій шлях у правовому просторі й професійній свідомості лікарів і юристів.

При допомозі викладача набуття сьогоденніми слухачами, курсантами та студентами характеристики інтегрованої професійної якості надасть можливість завтрашньому керівнику або працівнику правоохоронних органів поєднати його досвід, знання, уміння та навички в фаховій діяльності.

Серед можливих варіантів викладач може обрати певну модель щодо засвоєння навчальної дисципліни з урахуванням її специфіки, урізноманітнити індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, проекти, надати ситуаційні задачі, своєрідні завдання для самостійної роботи тощо [4].

Висновки:

1. Результати анкетування підтверджують необхідність включення в навчальні програми курсу з дисципліни «Медичне право».

2. Необхідність впровадження у ВНЗ освіти дисципліни «Медичне право» є потребою та необхідністю для всього суспільства.

3. Дисципліна «Медичне право» включає в себе норми й інших галузей права, які регулюють суспільні відносини, учасниками яких являються медичні працівники та пацієнти. Це надасть змогу вивчити та знати конституційне, кримінальне, кримінально-процесуальне законодавство, а також законодавство про адміністративні правопорушення.

4. Викладання медичного законодавства на базі ВНЗ МВС України повинно відбуватися негайно. Це є важливим кроком у розвиток вищої освіти, так як норми медичного права є

необхідним підґрунтям для організації, регулювання та реформування діяльності системи охорони здоров'я, яка сьогодні відбувається в державі.

Література:

1. Скуратівський В. Гуманітарна політика в Україні : навч. посіб. / В. Скуратівський, В. Трошинський, С. Чукут. — К. : Вид-во УАДУ ; Міленіум, 2002. — 262 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учебное пособие / Под ред. Е. С. Полат. — М. : Академия, 2001. — 272 с.
3. Образцов П. И. Дидактика высшей военной школы : учебное пособие / П. И. Образцов, В. М. Косухин. — Орел : Академия Спецсвязи России, 2004. — 317 с.
4. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. — М. : Педагогика, 1989. — 195 с.

Сизинцова Ю. Ю. Перспективы развития преподавания «Медицинского права» для студентов, курсантов высших учебных заведений

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы необходимости подготовки специалистов по медицинскому праву, перспективы развития данной дисциплины, а также проблемы преподавания предмета студентам медицинских учреждений и курсантам высших учебных заведений Министерства внутренних дел Украины.

Ключевые слова: Медицинское право, высшее медицинское и юридическое образование.

Sizincova Y. Y. Prospects for the development teaching of the «Medecal law» for students, students of higher educational establishments

Summary. This article contains information about training in medical law, prospects for the development of this discipline, as well as teaching students of medical institutions and students of higher educational establishments of the Ministry of internal affairs.

Keywords: medical law, medical and legal education.